

Azərbaycanın sədrliyi Türk Şurasını mühüm beynəlxalq quruma çevirir...

Nahid Salayev

Azərbaycanın təşəbbüsü fonunda son dövrlərdə Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının (Türk Şurası) bu qurum olaraq fəaliyyətinin daha aktiv hala gəlməsi müşahidə edilməkdədir. Artıq bu fonda o da özünü qabarıq şəkildə büruzə verir ki, dünyanı cənginə almış koronavirus pandemiyasının yayıldığı dövrdə Türk Şurası özünü indi uğurlu bir regional təşkilat kimi göstərməkdədir.

Hesab edilir ki, bu format indi qlobal çağırışlara cavab vermək iqtidarında olduğu qənaətini doğruldu.

Digər tərəfdən artıq belə çağırışlar da səslənir ki, Türk Şurasının daha güclü təşkilata çevrilməsi üçün qurum inteqrasiyanı daha da dərinləşdirməlidir. Bu xüsusda isə Azərbaycanın təşəbbüsünün artıq inteqrasiyanın dərinləşməsi üçün mühüm özlül yaratması da xüsusi vurğulanır. Burada xatırlatmaq yerinə düşərdi ki, Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə ötən ay videokonfrans vasitəsilə Türk Şurasının fəvqəladə zirvə görüşü keçirilib. Burada fəaliyyətdə olan sədr kimi yenə Prezident İlham Əliyevin təlimatları və təşəbbüsü ilə üzv ölkələrin müvafiq strukturları arasında da əməkdaşlığın konkret istiqamətləri üzrə mühüm prosesə start verilib. Bu fonda da bir-birinin ardınca Türk Şurasının müxtəlif istiqamətli toplantıları baş tutub. Bunlar aprelin 28-də keçirilmiş Türk Şurasının səhiyyə nazirlərinin toplantısı, aprelin 30-da keçirilmiş nəqliyyat sahəsi üzrə nazirlərin toplantısı, daha sonra mayın 6-da keçirilmiş üzv ölkələrin iqtisadiyyat nazirləri və gömrük idarələri rəhbərlərinin toplantısı və mayın 7-də baş tutmuş miqrasiya sahəsindəki dövlət qurumu rəhbərlərinin toplantısı olub. Burada pandemiya qarşı birgə mübarizə, qlobal bələdan birgə çıxış yollarının axtarılıb tapılması, eyni zamanda ortaq mübarizə proqramlarının ortaya qoyulması, həmçinin, iqtisadi tənəzzüldən və bir çox sahələrdəki çətinliklərdən çıxmaqla bağlı birgə konkret tədbirlər planının hazırlanması ön planda yer alıb. Artıq bu istiqamətdə ortaq sənədlər də qəbul edilib.

Hazırda qurum üçün əsas məsələlərdən biri iqtisadi əməkdaşlığın dərinləşməsidir. Artıq idxal vergi dərəcələrinin aşağı salınması, bir sıra məhsulların sürətli keçidinin təmin edilməsi məqsədilə türkdilli dövlətlərin üzv və müşahidəçi ölkələri arasında yeni bir Yaşıl Dəhliz sisteminin tətbiq edilməsi də bunun təsdiqidir. Bununla yanaşı, yuxarıda qeyd olunduğu kimi, aprelin 30-da Türk Şurasına üzv dövlətlərin nəqliyyat sahəsi üzrə nazirlərinin toplantısı keçirilib və bu istiqamətdə Nəqliyyat Koordinasiya Mərkəzinin gücləndirilməsi məqsədilə İqtisadiyyat, Ticarət və Gömrük idarələri sahəsində məsul olan nazirlərin də bu koordinasiya qrupuna əlavə olunması qərara alınıb ki, işin sürəti artsın, həmçinin xidmət keyfiyyəti yüksəldilsin. Mal və xidmət dövriyyəsinin dayanıqlılığını daha güclü şəkildə təmin etmək məqsədilə Nəqliyyat Koordinasiya Mərkəzinin yaradılması və gücləndirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Eyni zamanda, tərəflər sənaye bölgələrinin, texnoparkların və ticarət yerlərinin qurulması, bu sahədə mövcud strukturların inkişafı və onların birgə istifadəsi ilə bağlı birgə razılıq əldə edib. Eləcə də Ortaq Türk Sərmayə Fondunun yaradılması ilə bağlı işlər aparılmaqdadır. Burada milli valyutalardan istifadə olunması və bununla bağlı ortaq strategiyanın tətbiqi də qərarlar çərçivəsində xüsusi yer tutur. Bu məsələ iqtisadi dayanıqlılığın artırılması, tənəzzülün qarşısının alınması və pandemiya sonrakı dövrdə iqtisadi inkişafa mühüm töhfə verə biləcək əsas amillərdən sayılır. Eyni zamanda, Bakı-Tiflis-Qars dəmir yolunun imkanlarından maksimum şəkildə istifadənin təşviq olunması, ortaq dəhlizlə yükdaşıma istiqamətində dəstəyin verilməsi də qarşıdakı dövrdə Türk Şurasının əsas məqsədləri sırasında yer alır. Bütün bunlarla bağlı Türkiyənin "haberturk" portalı yazır ki, Türk Şurası dövlətləri arasında enerji sektorunda da əməkdaşlığın dərinləşməsinə ehtiyac var: "Digər tərəfdən, başda iqtisadi vasitələr olmaqla, səhiyyə, təhsil, mədəniyyət, media, informasiya kimi fərqli anlayışların xarici siyasət çərçivəsində istifadə qaydaları böyük əhəmiyyət kəsb edir. Çünki qlobal hadisələr və rəqəmsallığa keçid bu anlayışlarla paralel olaraq inkişaf edir. Burada önəmli olan məsələ adicəkilən anlayışlar arasındakı əlaqəni daha da gücləndirə bilməkdir. Burada mühüm məqamlardan biri də Bakı-Tiflis-Xəzər xəttindən türkmən qazının da Türkiyəyə gələ bilmə ehtimalının yenidən tumurcuqlanmasıdır". Qeyd edək ki, söhbət burada məşhur "Transxəzər" kəmərinə gedir. Portal yazır ki, bu kəmərin çəkilişi türkdilli ölkələr üçün müstəsna əhəmiyyət kəsb edir: "Türk dünyası əməkdaşlığının, xüsusilə iqtisadi baxımdan üzv ölkələrin xeyrinə dəqiq addımlara çevrilməsi, sadəcə Türkiyə yox, Orta Asiya və Avrasiya bölgəsini də təsiri altına alacaq məzmununa sahibdir. Artıq vaxt itirməyin heç bir mənası yoxdur. Gələcəyi yaxşılaşdırmaq üçün iqtisadi layihələrin

hazırlanmasına başlanmalıdır. Bunun tәмәli isә 2010-cu ildә әsası qoyulan Türk Şurasının üzv ölkәleridir: Türkiyә, Azәрbaycan, Qırğızıstan, Qazaxıstan, Özbәkistan, Macarıstan və rәsmi üzv sayılmasa da, Türkmәnistān... Türkmәnistān və KKTС dә (Şimali Kipr Türk Cümhuriyyәti) mütlәq burda yer tutmalıdır. Şuranın baş katibi Bağdad Amrayev artıq hәр hәftә bir neçә rәqәmsal zirvә toplantısının olduğunu bildirir. Amrayev qısa müddәt әrzində önәmli qәrarların alındığını da qeyd edir. Bu qәrarlar dünyadakı bәnzәri ittifaqlar içәrisində Türk Şurasını daha da ön cәrgәlәрә aparacaq. İlkin mәрhәlә üçün ашаğıdakı mәsәlәlәр әlә alınıb:

Üzv ölkәlәр arasındakı ticarәtdә milli valyutadan istifadə edilmәsinә tәşviqatın başlanması (Әslində, bunun bir bәnzәri dә 2018-ci ildә “Böyük sәkkizlik” ölkәlәri arasında başlanmışdı. Hәttа bu zaman malayziyalı bir firma bununla bağılı ortaқ ödәniş sistemi dә yaratdı. Türk Şurasının sәlahiyyәtli nümayәndәlәri buna bәnzәr növbәti bir proqram sisteminin özlәri tәрәfindән qurula bilәcәyini аçıqladılar). Türk İnvәstisiya Fondunun fәaliyyәtә başlanması; – Ölkәlәр arasında yeni dövrdә rәqәmsal iqtisadiyyat və onlayn ticarәt sahәsində işbirliyinin sürәtlәndirilmәsi; Bu mәsәlәdә ortaқ bir sistemin yaradılması; Gömrükdән keçid qaydalarının sürәtlәndirilmәsi və idxal vergilәrinin ашаğı salınması istiqamәtində mexanizmin inkişaf etdirilmәsi; Ölkәlәrin Mәrkәzi bankları arasında mübadilә razılaşmalarının qurulması; Bunlarla yanaşı, bir dә tәdarük zәncirinin qurulması;

Tibbi lәvazimat çatışmazlığının üzv ölkәlәр arasında aradan qaldırılması mәsәlәsi dә bu prosеsә daxil edilib. Bunların hamısı çox önәmli başlıqlardır. Bu mәqsәdә uyğun olaraq, üzv ölkәlәр arasında iqtisadiyyatı sürәtlәndirmәk üçün 4 nazirliyin nazir müavınlәрindән ibarәt bir komitә yaradılacaq.

Ancaq Amrayev аçıqlamasında bu mәsәlәdә Transxәzәр Beynәlxalq Nәqliyyat Marşrutunun dәhliz rolu oynaması da diqqәt çәkir. İranda yaranan mәlum problemlәр sәbәbindән Türkmәnistān-İran sәrhәdi bağlanıb. Bu hadisә isә adını çәkdiyimiz dәhlizi daha önәmli hala gәtirib. Bunun mәrkәzində dә türk dünyası dayanır. Xәzәrdән keçән mal və bәnzәri xidmәt transferlәrinin canlandırılması, Ro-Ro tranzit haqlarının azaldılması, sәrhәd-keçid mәntәqәlәрində və gömrüklәrdә yük və digәr xidmәtlәrin keçidlәrinin asanlaşdırılması, ticarәt dәhlizlәrinin yaradılması... Üzv ölkәlәrin milli qazancı 1,3 trilyon dollara çatır və xarici ticarәti dünya ticarәtinin 1.4%-nә uyğun gәlir. Elә isә, hеç gözlәmәdән bütүн qurumlara çağırış etmәk lazımdır – bu dәhlizin belә böhranlarda yox, hәр zaman canlı qalması önümüzдәki dövr üçün hәyati әhәmiyyәt kәsb edir”.